

Rozhovor prezidenta republiky pro Mladou frontu DNES

23.9.2022 - Miloš Zeman | Správa Pražského hradu

Ruský prezident Vladimir Putin vyhlásil částečnou mobilizaci, na okupovaných územích Ukrajiny začínají referenda o připojení k Rusku a k tomu Putin opět pohrozil Západu jadernými zbraněmi. Co to podle Vás znamená?

Tak mobilizace je podle mého názoru důsledek ruských vojenských neúspěchů na Ukrajině. Nebezpečné je to vyhrožování jadernými zbraněmi pod velmi průhlednou záminkou: toto území okupované na Ukrajině je po referendech ruské a my jsme v souladu s naší doktrínou povinni jakýmkoli zbraněmi bránit ruské území. Dodal bych ovšem, že referenda organizovaná pod ozbrojeným nátlakem nemůže žádná demokratická země uznat.

Jadernými zbraněmi hrozili představitelé Ruska už několikrát, sám Putin třeba před sedmi měsíci. Jde podle Vás jen o zastrašování, nebo je může skutečně použít?

Jsem zvyklý uvažovat v racionálních kategoriích. Právě proto jsem tvrdil, že Rusko na Ukrajinu nezaútočí. Protože to bylo iracionální. Nicméně iracionalita je, bohužel, v ruské politice stále více přítomna. A právě proto už se neodvážuji tvrdit, že zastrašování jadernými zbraněmi je pouhé blufování. Ostatně i sám Putin ve svém projevu jasně řekl: Neblufuji.

Je za této situace možné jednat s Ruskem o přímých dodávkách plynu, jak to dělají třeba Maďaři a jak k tomu vyzývá část tuzemské opozice v čele s Tomiem Okamurou?

Myslím si, že postoj České republiky by měl být v této otázce sladěn se stanoviskem Evropské unie.

Česká vláda v uplynulých týdnech a měsících připravila několik řešení energetické krize. Pojdme si je rozebrat postupně. Nejprve přišel úsporný tarif ministra průmyslu Jozefa Síkely, který připravovali několik měsíců a pár dní po jeho představení o něm sám Síkela začal mluvit jako o nedostatečném. Co Vy na to?

Úsporný tarif byl v určité situaci docela dobrým řešením. Ale daleko lepším řešením je zastropování cen. V této situaci už je úsporný tarif zbytečný. Ale vzhledem k tomu, že zastropování cen je provázeno tvrzením, že to bude stát státní rozpočet mezi sto třiceti až dvěma sty miliardami, chtěl bych upozornit na jiné řešení, které by bylo podstatně méně rozpočtově náročné. Toto řešení ostatně navrhl už Pavel Blažek.

O co jde? Ministr Síkela navrhuje spolu s ministrem financí Stanjurou, aby kompenzace byly na základě rozdílu mezi tržní a zastropovanou cenou. Já navrhuji, aby případné kompenzace – s důrazem na slovo případné – byly pouze v tom případě, kdy by zastropovaná cena byla nižší než cena nákladová, respektive výrobní. Z toho vyplývá, že v takovém případě by kompenzace téměř nebyly nutné, protože navrhovaný strop je nad nákladovou cenou a obsahuje i přiměřený zisk.

Kromě toho si musíme uvědomit, že odsátí nepřiměřených zisků je možné nejenom zákonem o windfall tax (tzv. sektorová daň, která by se nejspíš týkala energetických společností, bank a možná distributorů pohonných hmot – pozn. red.), ale také tímto způsobem kompenzací.

A protože jednu a tutéž věc nemůžete dělat dvakrát, tak se přikláním k tomu, aby odsátí nadměrných zisků bylo provedeno tímto způsobem. Protože windfall tax by sice pomohl rozpočtu, ale kdo ví, kam

by se tyto příjmy poděly na výdajové stránce. Zatímco tento způsob by směřoval přímo ke zlevnění cen energií spotřebitelům.

Nicméně vláda zatím hovoří právě o válečné dani neboli windfall tax. Ještě déle, než vláda připravila úsporný tarif, odmítala zastropování cen energií. Vy jste o nutnosti zastropování hovořil pro MF DNES v dubnu, v červnu už i představitelé vládních stran jako Martin Půta, v srpnu Asociace krajů v čele s Martinem Kubou. Premiér Petr Fiala ale ještě 29. srpna tvrdil, že zastropování není žádná cesta. A do toho šéfka TOP 09 Markéta Pekarová Adamová vyzývala, ať si lidé vezmou dva svetry. Co říkáte na to, že to vládě tak dlouho trvalo?

Tak paní Pekarovou podle mého názoru není nutné komentovat. Četl jsem ale docela zajímavý názor, že je karikaturou sama sebe. Pokud jde o pana premiéra Fialu, tak v neformálních i formálních rozhovorech jsem na zastropování opravdu naléhal. Naposledy ve svém veřejném vystoupení na Zemi živitelce, kde byl Petr Fiala rovněž přítomen. A jsem rád, že byť s výrazným zpožděním, se nakonec vláda k tomuto kroku odhodlala. Že to bylo pozdě, o tom není sporu.

Nepřijde Vám paradoxní, že byť to Fiala ještě 29. srpna odmítal, dnes si koalice SPOLU hrdě platí celostránkové inzeráty: "Naše vláda prosadila zastropování cen energií" a vydává to za svůj velký úspěch?

Budu shovívavý, nebudu to s úsměvem komentovat. Pouze si myslím, že lidé čtou noviny, poslouchají televizi a vědí, co vláda říkala ještě nedávno, kdy označovala zastropování za nebezpečný nesmysl.

V té době Fialova vláda mluvila hlavně o celoevropském řešení. Dočkali jsme se ho až 9. září, kdy zasedli ministři pro energetiku. Jak mnozí dopředu varovali, po několikadenním rokování není ono celoevropské řešení bůhvíjaké. Co výsledku říkáte? A nebylo chybné čekat?

Zaprvé není pravda, že výsledek není bůhvíjaký. Pravda je, že výsledek není žádný. Zastávám názor, že Brusel není příliš efektivní a musíme spoléhat na národní řešení. Stejně tak, jako jiné země.

Vláda nakonec navrhla zastropovat ceny na šest korun za elektřinu a tři koruny za plyn za kilowatthodinu pro domácnosti a malé firmy. Strop pro velké firmy odmítla, slibuje jim kompenzace. Pokládáte to za dostatečné?

Tak zaprvé, já nevidím důvod, proč by zastropování nemělo existovat i v případě firem. Jak malých, tak velkých. Zadruhé, pokud jde o výši stropu, chápu, že někteří tento strop kritizují jako příliš vysoký. Na druhé straně si ale musíte uvědomit, a teď se vracím k předchozímu tématu, že když je zastropovaná cena poměrně vysoká, tak tím odpadá riziko kompenzací, budou-li tyto kompenzace – znovu to opakuji – založeny na rozdílu mezi výrobní a zastropovanou cenou.

Už zaznělo, že náklady na zastropování mají činit sto třicet, podle některých až dvě stě miliard korun. Vláda teď odložila projednávání státního rozpočtu s navrženým schodkem dvě stě sedmdesát miliard, ministr financí Stanjura připustil, že může být vyšší. Kam se podle Vás může deficit vyplhat?

Záleží na tom, zda ministr financí podlehne tlaku jednotlivých ministerstev. I za mé vlády existovala situace, kdy měli ministři daleko vyšší nároky, než obsahoval schválený rozpočet. Ovšem v mé situaci jednobarevné vlády tolerované nejsilnější opoziční stranou to bylo jednodušší, než to má premiér Fiala teď. Protože já ministrům mohl říci: Buď akceptuješ rozpočet, nebo nebudeš ministr.

Máte odhad, o kolik by rozpočtový schodek mohl narůst? Může to být až o těch dvě stě miliard, které mohou činit náklady na zastropování?

Potřetí opakuji, že co navrhuji, by znamenalo, že státní rozpočet nebude vyplácet sto třicet až dvě stě miliard. A jsem rád, že podobný názor má i ministr spravedlnosti Pavel Blažek, který za tímto účelem vytvořil vlastní energetický tým. Připouštím, že je poněkud bizarní, že právě ministr spravedlnosti buduje energetický tým. Ale naše situace je bizarní a já v tomto Pavla Blažka plně podporuji.

Vláda pořídila třetinu LNG terminálu v Nizozemsku. Plyn, který do něj, a následně do Česka, může putovat, ale může být poměrně drahý. Máte nějaké konkrétní informace, kolik by mohl stát?

Zaprvé, pořízení terminálu, respektive části jeho kapacity, považuji za pozitivní krok. Zadruhé, před válkou na Ukrajině byl LNG až třikrát dražší než zemní plyn. Ale nezapomeňte, že ceny se v průběhu posledních měsíců téměř vyrovnaly.

Když vezmeme všechny věci, o kterých jsme se dosud bavili, dělá to podle Vás vláda Petra Fialy dobře?

Možná, že Vás překvapím, když prohlásím, že na rozdíl od převládajícího mínění pokládám Petra Fialu za dobrého premiéra. Protože je velmi obtížné řídit tak různorodou heterogenní pětikoalici. To, že to dělá konsenzuálním způsobem, je podle mého názoru dobře. Na druhé straně neskrývám své výhrady k některým ministrům. Když probereme jednoho po druhém, tak ministr zahraničí (Jan Lipavský za Piráty) má nižší vzdělání, než je obvyklé u řadových velvyslanců. Ministr financí (Zbyněk Stanjura z ODS) pro změnu nemá ekonomické vzdělání. Ministr průmyslu (Jozef Síkela za STAN) je bankéř, který se předtím nezabýval průmyslem včetně energetiky. Ministr vnitra (šéf STAN Vít Rakušan) je zatížen nekonečnými skandály svého hnutí. Ministryně životního prostředí (Anna Hubáčková z KDU-ČSL) je podle mého názoru dobromyslná teta, která adoruje Green Deal včetně zákazu aut se spalovacími motory a neuvědomuje si rizika, která Green Deal přináší. Ministryně pro vědu, výzkum a inovace (Helena Langšádlová z TOP 09) je naprosto neviditelná funkcionářka TOP 09. Myslím si, že budu velmi mírný, když zde s tímto výčtem skončím.

Je někdo z toho výčtu, u koho byste panu premiérovi Fialovi doporučil jeho výměnu?

Když jsem byl premiérem, vyměnil jsem postupně osm ministrů. S tím, že řada z nich byla prostě unavená z tempa tehdejší vlády. Pokud něco doporučujete, měl byste to dělat na základě vlastní zkušenosti, aby to jinak nebyla knížecí rada.

Přesto se zeptám na dvě jména. Hodně se mluví o Jozefu Síkelovi, kterému na ministerstvu průmyslu radí právník Radek Pokorný, jenž v minulosti pomohl přivést na buben ČSSD. Je pan Síkela mužem na svém místě?

Radek Pokorný, o němž říkáte, že přivedl na buben ČSSD, je poradce, který může přivést na buben i pana ministra Síkelu.

Je Síkela mužem na svém místě?

Před chvílí jsem Vám uvedl jasný výčet ministrů, které – být premiérem – vyměním. Na druhé straně naprosto chápu, že toto je kompetence premiéra, nikoli prezidenta.

Jak nyní vůbec vidíte stabilitu pětikoaliční vlády? Vydrží celé čtyři roky?

Já jsem Vám v podstatě před chvílí odpověděl. Vláda je stabilní, pokud jsou stabilní jednotliví ministři. Já jsem vyslovil pochybnosti o stabilitě některých ministrů, respektive o jejich užitečnosti. Nicméně znovu opakuji, že to záleží na premiérovi, nikoli na prezidentovi, který z hlediska rozdělení kompetencí pouze může říci svůj vlastní názor.

Ministry si přece mohou vyměnit jednotlivé strany a může se jet dál. Proto se ptám na stabilitu pětikoalice jako celku.

Takhle, pokud by došlo k personálním změnám ve vládě – a to opravdu není nic, co by přiznávalo neúspěch vládní politiky – pak si myslím, že tato vláda by mohla být stabilní. Pokud by k těmto personálním změnám nedošlo, pak bych pod vlivem pokračující a často neřešené krize plus narůstajících demonstrací o stabilitě vlády velmi silně pochyboval.

Poslední věc k vládě, od které přejdeme ke komunálním a senátním volbám. Premiér Fiala na uplynulou neděli ohlásil mimořádný projev. V něm ale dle opozice a řady lidí nic mimořádného neřekl. Opoziční lídři to pak označili spíš za projev předvolební. Pokládá jste ten projev spíš za mimořádný, anebo předvolební?

Premiér Fiala opakoval to, co řekl už mnohokrát předtím. Na druhé straně platí přísloví "repetitio est mater studiorum" neboli opakování matka moudrosti.

Jsou podle Vás komunální a senátní volby referendem o vládě, jak o tom mluví opozice, zatímco koaliční lídři to spíše odmítají?

Zcela určitě ano. Je dobré se poučit v západoevropských zemích, kde komunální volby byly vždy chápány jako druh referenda o vládě. A vládnoucí strany se jich právě proto velmi obávaly. Viz například Francie, ale nikoli jen Francie. Samozřejmě, že komunální volby jsou referendem o vládě. A koneckonců i volby senátní. Ale odlišujme volby v malých obcích, kde jsou často nezávislí kandidáti, od voleb ve větších městech, kde mají kandidáti zpravidla stranická trička. A právě proto, že mají stranická trička, jsou ztotožňováni ať už s vládnoucími, nebo opozičními stranami. A v podstatě odpovídají za jejich celostátní politiku.

Komunální volby ale mají jednu výhodu i nevýhodu spočívající v tom, že se výsledky dají interpretovat různě. V Praze před čtyřmi lety vyhrála ODS, ale ocitla se v opozici. Naproti tomu ANO získalo o pouhého jednoho zastupitele méně než trojice dnes vládnoucích stran, přesto to bylo bráno jako propadák. Je tedy výsledek komunálních voleb z tohoto úhlu pohledu průkazný?

Samozřejmě, že je. Cituji Josefa Luxe, který vždy říkal, že koalice se sestavují až po volbách. Z tohoto hlediska je naprosto pochopitelné, jestliže je i vítězná strana obejita, pokud najdete dostatek koaličních partnerů. Že to nesvědčí o stabilitě takto vzniklé koaliční vlády, je druhá věc.

Jako prognostika se Vás zeptám: Jak volby dopadnou?

Očekávám určité oslabení vládních stran, zejména Starostů a nezávislých. Ale opakuji, že to platí především o větších městech.

Hned po komunálních a senátních volbách naplno vypukne kampaň do voleb prezidentských. Jak v této souvislosti vnímáte výrok Andreje Babiše pro MF DNES, že by se místo o Hrad mohl ucházet o post premiéra po příštích volbách do Sněmovny, což do tohoto týdne vylučoval?

Nevěřím mu, protože to nedává logiku. Zaprvé, pokud by se konaly řádné volby do Sněmovny, byly by až za tři roky. Takže mluvit o premiérovi dnes je přinejmenším předčasné. Zadruhé konstatuji, že když jsem mu jako předsedovi vítězné strany nabízel premiérský post krátce po volbách v minulém roce, tak to veřejně odmítl. Takže by bylo poněkud schizofrenní, kdyby dnes reagoval opačně. A domnívám se – jak ho za ta léta trochu znám – že nakonec na prezidenta kandidovat bude.

Jak by se podle Vás prezidentská volba proměnila, pokud by Babiš skutečně nekandidoval? Řada uchazečů totiž do jisté míry vystavěla svoji kandidaturu právě vůči němu...

Víte, je to samozřejmě málo, ale je to aspoň něco. Na rozdíl od těch kandidátů, kteří se profilují především jako antizemanovci, což je například Pavel Fischer, Petr Pavel nebo Danuše Nerudová, přičemž já za půl roku po třiceti dvou letech odcházím z politiky, tak tito kandidáti mají alespoň jedno téma. A to je Antibabiš. Na rozdíl ode mě Andrej Babiš nesporně v politice zůstává.

Kdo by se stal favoritem prezidentské volby, pokud by Andrej Babiš skutečně nekandidoval?

Vzhledem k pozici hnutí ANO podle průzkumů, kterým jinak ne zcela věřím, by jakýkoli věrohodný kandidát ANO v prvním kole zvítězil. Což ovšem neplatí o kole druhém. Víím, že se zmiňují tři jména: Schillerová, Havlíček a Vondráček. Na druhé straně osobnost Andreje Babiše je v pozitivním i negativním smyslu daleko výraznější. Víím, že se často cituje průzkum veřejného mínění, který říká, že by ve druhém kole zvítězil Petr Pavel. Už před rokem jsem řekl, že bych si nepřál, aby měla Česká republika za hlavu státu vojáka, protože nejsme Latinská Amerika. A zas bych uvedl příklad druhého kola prezidentské volby, kdy také výzkumníci veřejného mínění sdělovali, že to vyhraje můj protikandidát na základě onoho aritmetického součtu. Ale moje poučení, které může platit pro prezidentské kandidáty, zní: Volby se vyhrávají, nebo prohrávají především v televizních diskusích. Nikoli tím, že jezdíte v obytnáku po republice, i když jsem také jezdil v autobuse. Ale vyhrávají se v televizních diskusích, v nichž kromě jiného potřebujete klid a úsměv. Pokud byste byl hysterický, tak prohráváte. Pokud budete klidný, usměvavý a přesvědčivý, tak si i přes aritmetické součty nakonec voliči mohou říci: Tenhle chlapík je pro mě menší zlo než všichni ostatní.

Co říkáte na to, že přes několikaměsíční ujišťování nakonec nejspíš nepostaví vlastního kandidáta koalice SPOLU, nemluvě o vládě jako celku?

Svědčí to o určité personální bídě.

Ještě jednu věc k Babišovi. V těchto dnech probíhá soudní řízení v kauze Čapí hnízdo. Rozsudek může padnout ještě před prvním kolem prezidentské volby. Dal byste Babišovi milost, kdyby byl soudem prvního stupně odsouzen?

Nevidím pro to důvod, protože jsem vzal na vědomí, že státní zástupce navrhuje pro Andreje Babiše pouze podmíněný trest. A já jsem nikdy neuděloval milosti v případě podmíněného trestu.

Když už jsme u justice. Nedávno jste odmítl jmenovat soudcem státního zástupce Marka Bodláka. Váš mluvčí Jiří Ovčáček uvedl, že proto, že se Bodlák jako žalobce podílel na dlouholeté kauze Vlasty Parkanové, která byla před pár měsíci po řadě let osvobozena. Vaši odpůrci ale poukazují na jeho roli při vyšetřování Lesní správy Lány či na fakt, že Bodlák shodil ze stolu Vaše podezření na sabotáž při Vaší loňské hospitalizaci. Co Vy na to?

Sdělil jsem panu ministru spravedlnosti, že jediným důvodem, proč jsem pana Bodláka odmítl jmenovat soudcem, byla jeho výrazná angažovanost v kauze Vlasty Parkanové. A myslím si, že lidé,

kterí jsou skutečně informováni, o tom velmi dobře vědí. Nic na tom nemění, že jeden hloupý komentátor deníku Právo se nad tím rozčiloval.

Blíží se 28. říjen. Dopředu jste oznámil, že státní vyznamenání dostane zesnulá zpěvačka Hana Zagorová. Prozradíte nějaká další jména?

Jak se na Vás dívám, vypadáte docela zdravě. Lze tedy předpokládat, že se 28. října dožijete, a je uzance, že až na některé výjimky - viz Hana Zagorová - se před tímto datem jména nezveřejňují.

V poslední době jste do Lán dvakrát pozval svého někdejšího protikandidáta Karla Schwarzenberga. Naposledy při zapalování Masarykovy vatry. Nerodí se mezi vámi - vzhledem k vaší minulosti - poměrně bizarní přátelství?

Neoznačil bych to za přátelství, spíš za korektní vztahy. Podívejte, oba jsme staříci, kteří odcházejí, nebo již odešli z politiky. Oba jsme na vozíku a kromě toho Karlu Schwarzenbergovi dlužím něco, co se v politice příliš nenosí. A to je soucit. Nezapomeňte, že je to poražený kandidát v prezidentské volbě a že je nutné určité velkorysé řešení a neohrívát staré rány.

<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-mladou-frontu-dnes-16599>